

Миша Стојадиновић

Институт за политичке студије, Београд

Михајло Манић

Београд

СИРИЈСКА КРИЗА – УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ*

Сажетак

Сирија представља још једну у низу држава коју је захватио талас „арапског пролећа“, а чије су последице одјекнуле на глобалном нивоу. Оно што је обележило читав грађански рат у Сирији је што се, поред Асадових снага, побуњеника и Исламске државе, укључују и интереси великих сила, који су неретко међусобно супротстављени. Такође, у ову кризу су, посредно или непосредно, укључени и многи регионални актери, било да су умешани у овај сукоб пружајући подршку једној од страна, било да су погођени његовим последицама. Овај рад има за циљ анализу узрока и последица сиријске кризе пре свега са становишта критичког преиспитивања неолиберализма који покушава да се наметне као универзални модел друштвеног развоја, а који неретко поприма облик неоимперијалне праксе у тренуцима када неолиберална теорија наиђе на препреку.

Кључне речи: Сирија, ЕУ, мигрантска криза, Русија, САД, демократија, неолиберализам, неоимперијална пракса

Почетак немира у Сирији се везује за крај априла, а нарочито за март 2011. године, када је локално становништво у таласу „арапског пролећа“ отворено почело да испољава подршку „револуцији“

---

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

у Египту. То је наишло на жестоку реакцију сиријске полиције, при чему су протести врло брзо постали оружани сукоби који су се пренели и на Дамаск. И можда је на први поглед то изгледало као неки вид спонтаног протеста, међутим он је био све само не то. Председник Сирије Башар ел Асад је поред великих притисака у земљи трпео и притиске са стране где су различите државе имале тотално супротстављену спољну политику у овом региону. Овоме су додатно допринели и проблеми са којима се Асадов режим суочавао, а који су последица велике економске и социјалне кризе у којој се Сирија нашла. Ова криза је постала плодно тло за ангажовање масовних протеста, што је на крају довело и до озбиљних оружаних сукоба. Док су Русија и Кина, са једне стране, 2012. године ветом спречиле први озбиљни покушај Асадове смене, тј. успостављање резолуције којом би се он обавезао да поднесе оставку, дотле су, са друге стране, САД, са свесрдном подршком многих Западних држава, отворено наступале против Асадовога режима. САД су у овим догађајима пружале подршку „умереној опозицији“ која се борила за Асадову смену, а сви заједно су се борили против Исламске државе и бројних других екстремистички наоружаних група на овим просторима. Ту се проблем само даље компликовао што је довело и до жестоких санкција САД и ЕУ. Тиме је овај конфликт добио и обресе испољавања кризе између Запада и Истока и њихове међусобне супротстављености на глобалном нивоу. Овде свакако треба поменути САД, Русију, Турску, Израел, као и неке од водећих арапских држава као што су Саудијска Арабија, Иран, Ирак и Египат, али и државе чланице ЕУ.

1. КО ЈЕ КРИВ?

Преливање конфликта са простора Сирије постаје очигледна опасност. Нико није сигуран, а последице ових дешавања су се, по многим очекивано, осетиле и у читавој Европи и са собом донеле читав низ догађаја које су унеле поделу између земаља чланица ЕУ.

Мигрантска криза је кулминирала средином 2015. године и наставила се и у 2016. години. Она је показала можда на најболнији начин како нико није имун од геополитичких дешавања широм света и довела је до преиспитивања самих корена Европске уније. Грађани ЕУ су били затечени на који начин дешавања на глобалном нивоу могу да утичу и на њихов свакодневни живот. Оно што се у први план може истаћи је да је криза довела до јачања разлика између европских земаља које су према овом проблему имале различите ставове и које су поступале сходно сопственим одлукама

и интересима. Ти интереси су варирали од апсолутне одбојности ка уласку миграната на њихову територију и дизања зидова попут Мађарске, па све до њихове добродошлице у облику толерантне политике Ангеле Меркел. Треба напоменути да је затварање граница на путу миграната било у потпуној супротности са Шенгенским споразумом.

Овај талас миграција поседује бројне противуречности. Свет јесте био погођен миграцијама које су настале као резултат економске кризе на глобалном нивоу, међутим, ову мигрантску кризу је немогуће посматрати ван геополитичких аспеката. Она не представља само потрагу становништва за економском егзистенцијом, већ је резултат страшних ратних разарања. „Савремене миграције претежно исламског становништва из Сирије, Ирака, Либије, Јемена, Авганистана, неких земаља северне Африке, Сомалије, Судана, Нигерије... нису мирна и добровољна пресељења, нити су само потраге „трбуха за крухом“, већ изнуђене и принудне миграције усмерене ка Европи. Ратне миграције по испољеној силовитости само на први поглед личе на спонтане ерупције усијаног демографског вулкана, а заправо су узроковане разорним дејствима људског чиниоца. Мигрантски талас који је погодио и запрепастио Европу настао је услед тектонског поремећаја у виду рђаве „постимперијалне“ праксе у осетљивим полудржавним и раздржављеним подручјима тзв. Нафтопотамије. У зонама богатим налазиштима нафте и гаса ништа се не догађа случајно.“¹⁾ Збигњев Бжежински [Zbigniew Brzezinski] наглашава да америчка улога у безбедности на Блиском истоку „Америци доноси индиректну, али политички пресудну превагу над европским и азијским привредама које у огромној мери зависе од извоза енергије из истог региона.“ Главни проблем који се намеће Сједињеним Америчким Државама јесте да земље Блиског Истока започну свој развој једним независним путем којим би се ослободиле доминације. Тиме би неометан приступ ресурсима био онемогућен. Основни принципи односа према Азији су по први пут добили своју дефинитивну форму још 1949. године. Они су према Брусу Камингеу [Bruce Cumings] заступљени у нацрту Савета националне безбедности при чему се основни принцип заснивао на реципрочној размени и међусобној користи.²⁾ „Ни једна од азијских земаља сама не располаже адекватним природним богатствима која би била база за општу индус-

1) Уредништво, „Уз тему броја“, *Национални интерес*, бр. 1/2016, Институт за политичке студије, Београд, стр. 8.

2) Ноам Чомски, *Година 501 – конквиста се наставља*, Светови, Нови Сад, 1998, стр. 45.

тријализацију.⁴³⁾ Овакав принцип уводи нове елементе економског ратовања, па се на препреке неолибералне теорије, реагује коришћењем неоимперијалне праксе.

Међутим није довољно само рећи да су рат, сиромаштво и страх разлог због кога је становништво било принуђено да емигрира са Блиског Истока. Потребно је пре свега потражити праве узроке оваквог стања. „Ретко су се тражили прави разлози „рата“, „сиромаштва“, „нестабилности“ „бесперспективности“... Апострофиране су последице, као што су последице и етно-верски конфликти, политички екстремизам, енормна милитаризација, пошаст тероризма, економска поларизација, неадекватна територијална подела и границе, па и само на први поглед изненађујућа „емиграциона бујица“. Тек би понирањем до узрока ових појава и процеса могли да се створе услови за суштинску спознају проблема, трагање за одговорима и предузимање практичних корака у тражењу решења. А стварни узрок је глобална геополитичка важност Блиског Истока и борба за његову контролу.“⁴⁴⁾ Када је у питању Блиски исток најважније је да енергетски систем буде у рукама Сједињених Америчких Држава и да се њиме руководи по упутствима Британаца, при чему би „локални менаџмент био делегиран у *арапску фасаду*, уз апсорпцију колонија под велом конституционалне фикције као протектората, интересне сфере, тампон државе итд.“⁴⁵⁾ Ноам Чомски [Noam Chomsky] каже да су Сједињене Америчке Државе годинама блокирале дипломатска решења на Блиском истоку, што се у многоме разликује од слике коју приказују идеолошки системи.⁶⁾ Ти идеолошки системи улажу велике напоре у то да прикажу како се САД суочава са бројним проблемима фанатизма екстремиста на Блиском истоку. Следећи ову логику на интервенције САД се гледа као на интервенције које су усмерене на поспешивање мировног процеса. Збигњев Бжежински наглашава да америчка улога у безбедности на Блиском истоку „Америци доноси индиректну, али политички пресудну превагу над европским и азијским привредама које у огромној мери зависе од извоза енергије из истог региона“.⁷⁾ Главни проблем који се намеће Сједињеним Америчким Државама јесте да земље Блиског Истока започну свој развој јед-

3) Исто, стр. 45.

4) Миломир Степић, „Геополитички аспекти емиграционе ерупције из блиско-источне велике пукотине“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд бр. 1/2016, стр. 22.

5) Ноам Чомски, *Година 501 – конквиста се наставља*, нав. дело, стр. 45-46.

6) Ноам Чомски, *Контролисана демократија*, ЦИД, Подгорица, 1999, стр. 530.

7) Ноам Чомски, *Интервенције*, Рубикон, Нови Сад, Беокиња, Београд, 2009, стр. 89-90.

ним независним путем којим би се ослободиле доминације. Тиме би неометан приступ ресурсима био онемогућен. „У међувремену, у коментарима на Западу скоро релативно се узимало као здраво за готово да је циљ инвазије било остварење председникове визије у успостављању демократије у Ираку.“⁸⁾

Кривица за оваква дешавања се углавном пребацује са једне стране на другу, док су прави мотиви дешавања на геополитичком плану вешто сакривени. „Тако се, на пример, као узроци савремених миграција наводе дејства великих сила, пре свих: Америке, Велике Британије, Француске, Немачке; Европске уније и НАТО; затим Русије; регионалних сила попут Турске и Израела; малих земаља попут Сирије и њеног председника Башара ел Асада; потом; Ирака и хаотичног стања после ликвидације Садама Хусеина; међународни тероризам и насиље тзв. Исламске државе (тзв. Калифата); милитантни ислам, Осама бин Ладем и Алкаида; финансијски интереси крупног капитала, профитни интереси мултинационалних корпорација и енергетског сектора (пљачка нафте!); деловање ММФ-а и нетранспарентних, тј. криптолитичких организација попут Трилатералне комисије; богатих и утицајних појединаца као што су нафтни шеици или Џорџа Сороса, итд.“⁹⁾ Пронаћи кривца није нимало лако. Може се рећи да свако има свог удела кривице и да свако има свој интерес да буде укључен у дешавања на овим просторима.

2. ПОСЛЕДИЦЕ КРИЗЕ НА ГЛОБАЛНОМ НИВОУ

Масовне миграције које су настале као резултат „арапског пролећа“ су нешто што је привукло пажњу грађана свих држава, а нарочито европских земаља. Оне су показале да нико није имун последица дешавања на глобалном нивоу и наишле су на противуречне реакције.

Ове последице се могу сумирати у следећих неколико тачака: „1. Покренут је талас радикалне исламизације и цихадизације релативно мирних, делимично секуларних и контролисаних друштава. Муслиманско братство, које су тренирале западне фондације и агенти, експлодирало је у Египту, освајајући чак и власт на изборима у једном тренутку и спроводећи бруталне репресалије над Хришћанима. У низу земаља, западне силе су користиле Ал

8) Исто, стр. 90.

9) Милош Кнежевић, „Мигрантска криза у фокусу демополитике“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016, стр. 107.

Каиду као своју пешадију, па су касније ти актери масакрирали чак и америчког амбасадора у Бенгазију. И даље се у Сирији боре такве снаге које имају западну подршку, без обзира што је Ал Каида у претходних двадесетак година извела низ терористичких напада на Американце и Америку; 2. Као продукт ових дешавања створена је невероватна мафијашко-исламистичка творевина под именом Исламске државе Ирака и Леванта. Такав режим који по бруталности, суровости и вандалizmu превазилази чак и некадашње Талибане у Авганистану, све време је заправо имао прикривену подршку, или високу толеранцију од стране Американаца и других западних сила. ИДИЛ је посматран као изванредно оруђе за низ задатака, као што су цепање Сирије и рушење Асада, контрола над Саудијцима, а по неким и као начин да се покрену масе становништва и пошаљу у Европу; 3. Неколико држава се фактички распало, почев од Судана где је то и формализовано са одвајањем Јужног Судана, затим Либије, Ирака и Сирије. У исто време осим ИДИЛ фактички се цртају границе будућег Курдистана, а могуће је да ће се створити и неки други нови регионални или државни ентитети; 4. По неким проценама арапско пролеће и све што се од тада дешавало, покренуло је из својих домова око 17 милиона људи, од чега само из Сирије око десет. До сада је неколико милиона њих завршило у Европи – само током 2015 у Европу је прешло преко милион имиграната; Економски гледано, ови простори су додатно осиромашени, а западне компаније су се домогле нових енергетских ресурса и тржишта. Последица може да буде само додатно екстремизовање исламске омладине, потонуле у комбинацију лоших економских услова, стране доминације, бесперспективности и идеолошког радикализовања.¹⁰⁾

Европске државе можда не сnose главну одговорност за оваква дешавања, али су директно погођене последицама ове кризе. Одједанпут огроман број расељених лица се нашао на њиховој територији и оне нису имале припремљене механизме како би се избориле са овом кризом. Становништво се у тим кризним подручјима нашло суочено са страхом, несигурношћу, сиромаштвом и једини излаз је видело у бекству. „Полазишта су неразвијени, аномични и анархични, ратовима пометени геоекономски експлоатисани простори светске капиталистичке периферије. То су, такође, некадашњи простори европског колонијализма, а сада недрекнуте сфере евроамеричких геоекономских и геополитичких интереса. Са тих простора се домицилно становништво масовно

10) Миша Ђурковић, „Тероризам, хибридни ратови и вредности – односи Турске и Немачке након тзв. ‘Арапског пролећа’“, *Политика националне безбедности*, годишњак, бр. 1, 2016, стр. 167-168.

исељава и морем и копном запућује ка Европи као месту будућег живљења!¹¹⁾

Наравно земље Европске уније имају и свој удео кривице, јер су учествовале заједно са САД у интервенцијама које више деценија дестабилишу овај регион. „Покретање арапског и афричког становништва ка Европи изазвано је, дакле, ратним разарањима социјалних, економских, политичких и културних структура у тим некада колико-толико независним а сада у већини колонизованим земљама. Европи се миграциони талас као хитнути бумеранг неконтролисано враћа у властито уједињено „двориште“. Оптуживање исламског света као искључивог изазивача регионалних ремећења (не)равнотеже глобалне моћи израз је једностраности која превиђа процес растакања униполарног света и евро-америчке супремације, у правцу мултилатерализма и мултиполарности планетарне будућности.“¹²⁾ Наметање либералне демократије као универзалног модела развоја је још једном показало своје слабости. Кључан проблем који се јавља је што се овај модел друштвено-економског развоја покушава наметнути свуда и по сваку цену. Тамо где неолиберална теорија наиђе на препреку наступа неоимперијална пракса. Оно што треба истаћи је да не постоји универзални модел друштвено-економског развоја, већ да је свака земља посебна и да поседује своје духовне, културне и историјске специфичности којима треба прилагодити одговарајући модел развоја. „У контексту разматрања суштине „шарене револуције“, треба уочити да се западно тумачење демократског система или процеса демократизације (прелаз из аутократског у демократски систем) заснива на постојању једног идеално типског модела друштва оличеног у либералним демократијама западног типа, на основу кога се упоређују резултати транзиције недемократских режима. При томе, тај идеални модел који служи као мерило, није у довољној мери дефинисан, већ се заснива на постојању неколико обележја за која се сматра да релевантно одређују карактер демократског устројства.“ Не може се узети један јединствени модел и вештачки применити на силу надајући се да ће баш он свуда и увек довести до решавања проблема. Напротив, тиме ће се проблеми само гомилати.

Рат у Сирији је постао један од главних узрока расељавања становништва. Последице овог рата су нарочито биле видљиве у другој половини 2015. године и наставиле су се у даљем периоду. „До краја 2015. године, 4,9 милиона људи потражило је уточиште

11) Милош Кнежевић, „Мигрантска криза у фокусу демополитике“, нав. дело, стр. 106.

12) Уредништво, „ Уз тему броја“, нав. дело, стр. 9-10.

ван Сирије као избеглице, а 6.5 милиона су били интерно расељени, који су и даље унутар земље.¹³⁾ Ројтерс процењује да је број избеглица са 4.8 милиона из 2016. у 2017. години скочио на преко пет милиона. На званичном сајту УНХЦР се може видети процена да је до априла 2017. године број расељених лица из Сирије достигао број од 5.025.251 избеглица. У овај податак је укључено 2 милиона сиријских избеглица које је регистровао УНХЦР у Египту, Ираку, Јордану, Либану, затим 2.9 милиона регистрованих од стране Турске, као и више од 29.000 избеглица у Северној Африци.

Табела бр. 1. Број регистрованих сиријских избеглица
05. април 2017. година

Мушкарци (51.5%)	Годиште	Жене (48.5%)
7.6% 	0 - 4	7.2%
9.5% 	5 - 11	9.2%
7.4% 	12 - 17	6.6%
25.5% 	18 - 59	23.8%
1.5% 	60 +	1.7%

Извор: УНХЦР, Internet, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, 17/ 04/2017.

Овом податку треба прићи свакако са резервом, јер је број избеглица већи од регистрованог броја и још увек је тешко говорити о неком тачном броју. Оно што је, такође, забрињавајуће је што је овај талас миграције уједно значио и даље преливање сукоба на глобалном нивоу. Припадници бројних екстремистичких група су искористили овај начин да се пребацују широм Европе како би сејали страх. Потребно је обратити пажњу на структуру људи који су свој спас потражили путем Европских држава: „Нису ли масе имигрантског исламског становништва – од којих су 3/4 млађи, војно способни и демографски репродуктивни мушкарци, а међу њима није мали број оних са ратним искуством, задојених верском искључивошћу и припремљених за терористичке акције – идеално оруђе за дисциплиновање неколико важних, а „непослушних“ земаља тзв. старе Европе које „кокетирају са Русијом“? Може ли да се оспори да је на агресивном имигрантском удару у првом реду „срце ЕУ“ – Француска (муслимана 4,7 милиона или 7,5%), која излази на Атлант и Средоземље, и где јача (нео)деголистичка идеја о евро-руском приближавању, Немачка (муслимана

13) Рекордан број присилно расељених особа у свету – сваки 113. човек приморан да напусти свој дом, Internet, <http://www.unhcr.rs/dokumenti/saopstenja-za-medije/rekordan-broj-prisilno-raseljenih-osoba-u-svetu.html>, 17/04/2017.

4,8 милиона или 5,8%), која ради на осовини Берлин-Москва и са Русијом се сепаратно повезује гасоводима као „најважнијим геополитичким инструментима“, Холандија (муслимана 1 милион или 6%), традиционални руски партнер на економском, трговинском и културном пољу, Белгија (муслимана 0,63 милиона или 5,9%), неформална „централна територија“ ЕУ са Бриселом као седиштем већине институција ЕУ и „главним градом“ евроатлантских интеграција, Велика Британија (муслимана 3 милиона или 4,8%), „амерички носач авиона испред западне обале Европе“ и чланица која испољава најочигледније намере да напусти ЕУ...?“¹⁴

Овове у прилог говоре и бројни терористички напади који потресају Европу. „Са доласком великог броја миграната из земаља у којима се воде грађански ратови и у којима су ситуиране разне терористичке групације расте ризик од тероризма у земљама кроз које мигранти пролазе, а нарочито у оним у којима се задржавају. Правило је да што се дуже задржавају и ризик бива већи, а највећи је у оним земљама у којима трајно остају, поготову уколико те земље попут Француске учествују у бомбардовању или у неком другом типу војних операција у земљама из којих мигранти стижу. Зато свака од транзитних земаља има пред собом веома озбиљан, али не и немогућ задатак да међу мигрантима идентификује потенцијалне или праве терористе.“¹⁵ Ово је заиста један веома тешко остварив задатак и намеће бројне изазове безбедносним структурама државе, изискујући огромне ресурсе, како у људству, тако и у новцу. Наравно, не треба мигранте поистовећивати са терористима, већ проблему прићи са аспекта да овакав развој ситуације може бити искоришћен у терористичке сврхе. При том, не треба говорити о великом броју терориста, довољан је и само један како би се изазвао хаос.

Тероризам је у великој мери еволуирао од 11. септембра 2001. године, постао је, ако то може тако да се назове, још опаснији и још непредвидљивији. Уместо компликованих планирања напада неких тешко заштићених мета појавио се модел тзв. соло нападача који се активирају и нападају изненада. Оваква претња је тим већа што ју је тешко предупредити, а постала је модел који је веома лак за опонашање, а опет уз само клик телефона, се лако може доћи до великих медија. Крај 2016. године је показао да нико није сигуран. У року од само пар сати убијен је руски амбасадор у Турској, а

14) Миломир Степић, „Геополитички аспекти емиграционе ерупције из блиско-источне велике пукотине“, нав. дело, стр. 37-38.

15) Драган Симеуновић, „Миграције као узрок политичких аномалија у Европи“, *Журнал за криминалистику и право*, 3/2015, стр. 8-9.

усред Берлина је терориста камионом улетео на божићни вашар. Нажалост, овакав тренд терористичких напада из претходног периода се наставио и у 2017. години.

Уколико је борба против тероризма била приоритет интервенција, Чомски истиче да су САД испустиле јединствену прилику да искорене употребу хемијског оружја на Блиском истоку. Конвенција о хемијском оружју која је ступила на снагу још 1997. године се не односи само на његово коришћење. Напротив, она забрањује развој, производњу, складиштење и употребу хемијског оружја и обавезује све на његово уништавање. После инцидента са хемијским оружјем у Дамаску августа 2013. године¹⁶⁾ требало је наметнути норму да се хемијско оружје на Блиском истоку у потпуности уништи.

Бавећи се проблемом тероризма у анализи израелско-палестинског сукоба, Јехошафат Харкаби [Yehoshafat Harkabi], бивши шеф израелске војне обавештајне службе, је увидео да решење тероризма лежи у томе да Палестинцима треба понудити часно решење поштујући њихово право на самоопредељење, јер „када нестану баруштине, с њима ће нестати и комарци“.¹⁷⁾ Коментаришући Харкабијеву примедбу Ноам Чомски каже да је она сасвим на месту и да се њена поука може применити и много шире. „Много пре 11. септембра било је јасно да ће захваљујући модерној технологији, богати и моћни једног дана изгубити монополски положај који имају над средствима насиља и треба да очекују зло и на сопственој територији. Ако наставимо да стварамо нове баруштине, биће све више и више комараца са огромном моћи деструкције. С друге стране, ако средства којима располажемо усмеримо на исушивање мочвара, на сасецање корена многих *кампања мржње*, смањићемо претње с којима се суочавамо, а истовремено ћемо показати и да смо достојни идеала које прокламујемо и који нису недостижни ако се озбиљно порудимо да их досегнемо.“¹⁸⁾ Решење проблема тероризма можда треба увек тражити управо у овој констатацији.

3. И НА КРАЈУ...

Овде се као закључак може истаћи да Сирија представља последњи пример земље захваћене „арапским пролећем“ који се по својим карактеристикама умногоме разликује од претходних при-

16) Подсетимо се да је августа 2013. године изведен напад хемијским оружјем у предграђу Дамаска у коме је погинуло 1429 људи – од којих су 426 била деца.

17) Ноам Чомски, *Интервенције*, нав. дело, 2009, стр. 12.

18) Исто, стр. 13.

мера, као што је то на пример био случај са Тунисом или Египтом. У Сирији је у великој мери изражена тенденција пре свега борбе за моћ домаћих „политичких елита“, а не онога што се у први план истицало у ранијим тзв. „шареним револуцијама“, тј. борба за права и слободе грађана. Укључивање фактора са стране додатно доприноси дестабилизацији на овим просторима отежавајући проналазак било каквог одрживог дугорочног решења. Овде се мисли пре свега на сукобљене интересе пре свега на релацији између Русије и САД. То се може видети и на основу начина на који су се ове две велике силе умешале у сиријску кризу. САД су саме донеле одлуку о укључивању у интервенције на овим просторима, док је Русија ушла у овај конфликт 30. септембра 2015. године на позив актуелног председника Башара ел Асада. И једна и друга страна су тврдили да она друга нема право да се меша у овај конфликт. Такође, напори међународне заједнице да се пронађе решење ове кризе су тотално подбацили и на неки начин је само продубили. Усред сталног међусобног окривљавања, нарочито на релацији између САД и Русије, решење кризе се ни не назире.

Решавање сиријске кризе не представља нимало лак задатак. Некако се чини да сви могући путеви воде у стање још једног од тзв. замрзнутих конфликта. Немогућност договора Асада и опозиције је очигледна и поред неких покушаја да се он постигне. Једна од великих препрека остваривању дијалога на овим просторима је неорганизованост сиријске опозиције која представља скуп људи различитог етничког и религијског порекла. Оно што је видљиво је да они не сачињавају јединствени фронт, већ напротив, врло су разједињени и чак међусобно оштро супротстављени. И можда је једина ствар која их повезује захтев за смену Башара ел Асада. Сиријска опозиција је можда на први поглед постигла одређени консензус по неким питањима, међутим њени припадници и даље имају огромних међусобних супростављености које у значајној мери могу утицати на даља дешавања у Сирији. Можда и главна препрека која се поставља јесу нереални захтеви, као и разједињеност опозиције. Став опозиције по питању смене Асадовог режима је непромењен. Са друге стране, прилика да се на ово утиче је свакако пропуштена, јер је Асад и поред бројних изазова успео да учврсти своју позицију. Овакво стање је резултирало неуспехом да супротстављене стране седну за преговарачки сто.

Немогућност сагледавања става Доналда Трампа о кризи у Сирији је свакако још једна од ствари која отежава ситуацију на овим просторима. Прве изјаве су наговештавале да ће САД можда почети полако да се удаљавају од овог конфликта. Овакав заокрет

се могао видети у изјавама бројних америчких званичника који су наговештавали да ће питање Асадовога останка бити остављено сиријском народу. Међутим, веома брзо уследио је поновни заокрет Трампове политике. САД су 07. априла 2017. године напале ракетама аеродром Шеират под оптужбом да је са овог места извршен напад хемијским оружјем 04. априла 2017. године на становнике Идлиба. Овако брза и по многима неочекивана реакција Трампа је изненадила многе и поново показала двоструке аршине у међународном праву. Свакако да употреба хемијског оружја захтева реакцију и да кривци за његово коришћење морају бити кажњени. Међутим начин на који је то спроведено, је сам по себи проблематичан. Одлука је донета уз кршења норми међународног права, а без подршке Савета безбедности УН. Шта је праведни а шта неправедни рат Повеља УН јасно дефинише. Она забрањује сваку претњу и употребу силе, осим у случају самоодбране и једино да нека земља буде нападнута она има право да се брани, док је у свим осталим случајевима сила забрањена, осим уколико то Савет безбедности изричито не одобри.¹⁹⁾ Такође, коришћење највеће нуклеарне бомбе на територији Авганистана показује да Трампова администрација жели да демонстрира да се неће либити коришћења целокупне моћи коју САД поседују уколико за то настане потреба. Хедли Бул [Hedley Bull] опомиње да свака држава (или група држава) која себе прогласи врхунским судијом не узимајући у обзир становишта других представља праву претњу међународном поретку.²⁰⁾ Разлози за међународно мешање у сиријско питање су вишеструки: ресурси, транзит нафте и гаса, геополитички положај... То су уједно и разлози који се углавном наводе за све блискоисточне земље и разлози због којих је Блиски исток одувек био извор политичке нестабилности.²¹⁾

И иако можда главну реч на глобалном нивоу имају велике силе последице које настају као резултат њихове супротстављености преливају се и на друге државе широм света. Решење кризе на овим просторима би подразумевало низ социјалних, економских и политичких реформи уз истовремено што мање мешање интересних сфера са стране. Можда и највећи изазов који се намеће

19) Миша Стојадиновић, „Политичко насиље и демократија у контексту неоимперијалних амбиција великих сила“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2015.

20) Ноам Чомски, *Нови милитаристички хуманизам – лекције Косова*, Филип Вишњић, Београд, 2000.

21) Зоран Милошевић, „Ко је испланирао пресељавање избеглица са Блиског истока у Европску унију“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016.

пред Башаром ел Асадом јесте како да не буде само лидер алавитске религијске и етничке мањине, већ лидер свих Сиријаца. Поред изградње стабилног политичког система на овим просторима потребно је имати у виду и да је за остварење демократског уређења потребно да постоји високо развијена, демократска свест.²²⁾ Бавећи се проблемом демократије Роберт Дал [Robert Dahl] је писао да је за њен развој потребан *неуобичајен склоп повољних услова*, у које он убраја *писменост, образовање, људска права, поштеност и независно судство, аутономију организација и плурализам, распрострањеност богатства и равномерност висине дохотка*.²³⁾ Русо [Jean-Jacques Rousseau] је лепо рекао да је *створити владавину за народ свакако корисна ствар, али знам за кориснију – одгојити народ за владавину*.²⁴⁾ У условима сталног конфликта не може бити речи о постојању демократије на сиријским просторима.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђурковић Миша, „Тероризам, хибридни ратови и вредности – односи Турске и Немачке након тзв. ‘Арапског пролећа’“, *Политика националне безбедности*, годишњак, бр. 1, 2016, стр. 163-184.
- Кнежевић Милош, „Мигрантска криза у фокусу демополитике“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016, стр. 103-146.
- Милошевић Зоран, „Ко је испланирао пресељавање избеглица са Блиског истока у Европску унију“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2016, стр. 147-160.
- Радоњић Радован, *Демократија*, Центар за грађанско образовање, Подгорица, 2004.
- Рекордан број присилно расељених особа у свету – сваки 113. човек приморан да напусти свој дом*, Internet, <http://www.unhcr.rs/dokumenti/saopstenja-za-medije/rekordan-broj-prisilno-raseljenih-osoba-u-svetu.html>, 17/04/2017.
- Симеуновић Драган, „Миграције као узрок политичких аномалија у Европи“, *Журнал за криминалистику и право*, 3/2015.
- Степић Миломир, „Геополитички аспекти емиграционе ерупције из блиско-источне велике пукоштине“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд бр. 1/2016, стр. 19-41.

---

22) Миша Стојадиновић, „Демократија између мита и стварности“, у зборнику: *Демократија и саборност* (приредио: Зоран Милошевић), Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 79-98.

23) Радован Радоњић, *Демократија*, Центар за грађанско образовање, Подгорица, 2004, стр. 24.

24) Исто, стр. 26.

- Стојадиновић Миша, „Политичко насиље и демократија у контексту неоимперијалних амбиција великих сила“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2015, стр. 199-213.
- Стојадиновић Миша, „Демократија између мита и стварности“, у зборнику: *Демократија и саборност* (приредио: Зоран Милошевић), Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 79-98.
- УНХЦР, Internet, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, 17/04/2017.
- Уредништво, „Уз тему броја“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд бр. 1/2016.
- Чомски Ноам, *Година 501 – конквиста се наставља*, Светови, Нови Сад, 1998.
- Чомски Ноам, *Интервенције*, Рубикон, Нови Сад, Беокига, Београд, 2009.
- Чомски Ноам, *Контролисана демократија*, ЦИД, Подгорица, 1999.
- Чомски, Ноам *Нови милитаристички хуманизам – лекције Косова*, Филип Вишњић, Београд, 2000.

Misa Stojadinovic, Mihajlo Manic

SYRIAN CRISIS – CAUSES AND CONSEQUENCES

Resume

Syria represents one of the countries affected by a revolutionary wave known as the Arab Spring or as Arab revolutions which caused one of the biggest crises in contemporary society in Syria. The consequences of this crisis were felt around the world and especially in the EU countries. The main goal of this paper is to analyse causes and consequences of the Syrian crisis. The risk of spillover effect of this conflict is evident, no one is safe, and the consequences of this event has brought numerous divisions between the EU member states. They were not prepare for the migrant crisis and the following events, and they act individually without finding consensus on what to do. Terrorism has become the central place of this crisis, and the most dangerous threat for all countries all over the world.

The crucial thing for overcoming this crisis lies in achievement of agreement between Assad and the opposition in Syria. This become a very hard task. One of the major obstacles for the achievement of the dialogue in these areas is the lack of organization of the opposition in Syria. Syrian opposition is a set of people with different ethnic and religious background and they do not constitute a united front. Resolving the Syrian crisis is not an easy task. Somehow it looks like

that this will become in future one of the eternal frozen conflicts. Real solution of this crisis would mean a series of social, economic and political reforms without the interference of other countries. Perhaps the greatest challenge for Bashar al-Assad is the solution of the problem how to be a leader of all Syrian citizens no mater of their ethnic or religious background.

Keywords: Syria, EU, migrant crisis, Russia, the United States of America, democracy, liberalism, neo-imperial practice

---

* Овај рад је примљен 01. маја 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 22. маја 2017. године.